

МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПОЛИГРАФИЧЕСКОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

Рассматриваются сущность информационной безопасности и процесс ее обеспечения. Сформирована схема круговорота информации и обоснованы принципы построения механизма защиты информации на полиграфическом предприятии.

METHODOLOGICAL BASIS FOR PROVIDING INFORMATION SAFETY OF PRINTING COMPANY

The article discusses the nature of information safety, the process of its software, the scheme of the circulation of information and reasonable basis for building protection mechanism for printing company.

Стаття надійшла 07.11.2013

УДК 65.012.8

Х.О. Турхан

Українська академія друкарства

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Обґрунтовано методичні засади формування ключових елементів механізму забезпечення фінансової безпеки машинобудівних підприємств та розглянуто їх суть.

Механізм, фінансова безпека підприємства, фінансові інтереси, важелі, принципи

За сучасних умов господарювання, коли ситуація в країні характеризується фінансово-економічною нестабільністю та більшість промислових підприємств є збитковими, актуальності набуває питання фінансової безпеки підприємств.

Попри те, що машинобудування є однією з провідних галузей промислової індустрії України, питома вага машинобудівних підприємств у виготовленні продукції промисловості упродовж останніх років мала нестабільний характер. Окрім того, у 2011–2013 рр. спостерігалось незначне зростання частки машинобудування, але цього недостатньо порівняно з розвинутими країнами світу, де цей відсоток становить 30–50%. Не можна оминати увагою і той факт, що, за даними Державної служби статистики України, за останні роки кількість збиткових машинобудівних підприємств перевищувала 30%. Усе це актуалізує важливість і пріоритетність розроблення та реалізації механізму забезпечення фінансової безпеки машинобудівних підприємств.

Дослідженню теоретичних основ управління фінансовою безпекою підприємства приділяли значну увагу вітчизняні і зарубіжні науковці, зокрема: К. Горячева [5], О. Ареф'єва, І. Бланк [4], Л. Донець, І. Біломістна [3], Т. Клименко [7], І. Мойсеєнко, О. Марченко, Т. Іванюта, Ю. Кім, В. Ярочкін, Ю. Лаврова [9], Н. Пойда-Носик. Проте на сьогодні серед авторів відсутній єдиний підхід щодо складових механізму забезпечення фінансовою безпекою підприємства, що зумовлює подальше вивчення цієї проблеми.

Метою даної статті є виділення елементів та розроблення методичних засад формування механізму забезпечення фінансової безпеки машинобудівних підприємств. Досягнення мети здійснюється шляхом теоретичного аналізу й узагальнення проблем практичного характеру, що існують у цій сфері.

Фінансова безпека підприємства складне динамічне явище, яке потребує розробки такого механізму її забезпечення, який би враховував усі її характеристики та умови функціонування суб'єкта господарювання. Для визначення змісту цього поняття та його структурних складових необхідно дослідити сутність поняття «механізм», оскільки, як вчив Кант у своїх працях «Критика здатності судження», «не поклавши в основу механізм природи в якості гіпотези дослідження, неможливо отримати жодного справжнього пізнання природи, навіть взагалі ніякої строгої точної науки».

Перш ніж викласти власні міркування щодо змісту такого механізму приділимо увагу теоретичним аспектам процесу розроблення та реалізації механізму управління підприємством. Доречно зауважити, що в науковій літературі присутні різні трактування терміна «механізм». Найбільш загальне визначення окреслюється в тлумачному словнику Д. Н. Ушакова [7], де механізм (від грец. *mēchanē* — машина) розглядається як внутрішній пристрій, система функціонування чого-небудь. Нині в сучасній вітчизняній і зарубіжній економічній літературі механізм розглядається як принципова схема практичного використання важелів, методів, спрямованих на регулювання тих чи інших процесів або об'єктів у системі управління на всіх рівнях функціонування [2, 6, 12]. У свою чергу, суть механізму управління розкривається вченими по-різному. Так, А. Гапоненко та А. Панкрухіна тлумачать механізм управління як сукупність засобів і методів управління, реалізація яких визначає можливість цілеспрямованого руху системи [15]. М. Круглов сприймає механізм управління як сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових способів цілеспрямованої взаємодії суб'єктів господарювання й вплив на їх діяльність, що забезпечують узгодження інтересів взаємодіючих сторін, об'єктів і суб'єктів управління [8]. О. Ястремська та В. Пономаренко розкривають суть механізму через висвітлення об'єктивного компонентного переліку та мети його узгодження. У їхньому трактуванні механізм управління підприємством — це сукупність форм, структур, методів і засобів управління, об'єднаних спільною метою, за допомогою яких здійснюються поєднання й узгодження суспільних, групових і приватних інтересів, забезпечується функціонування й розвиток підприємства як соціально-економічної системи [13].

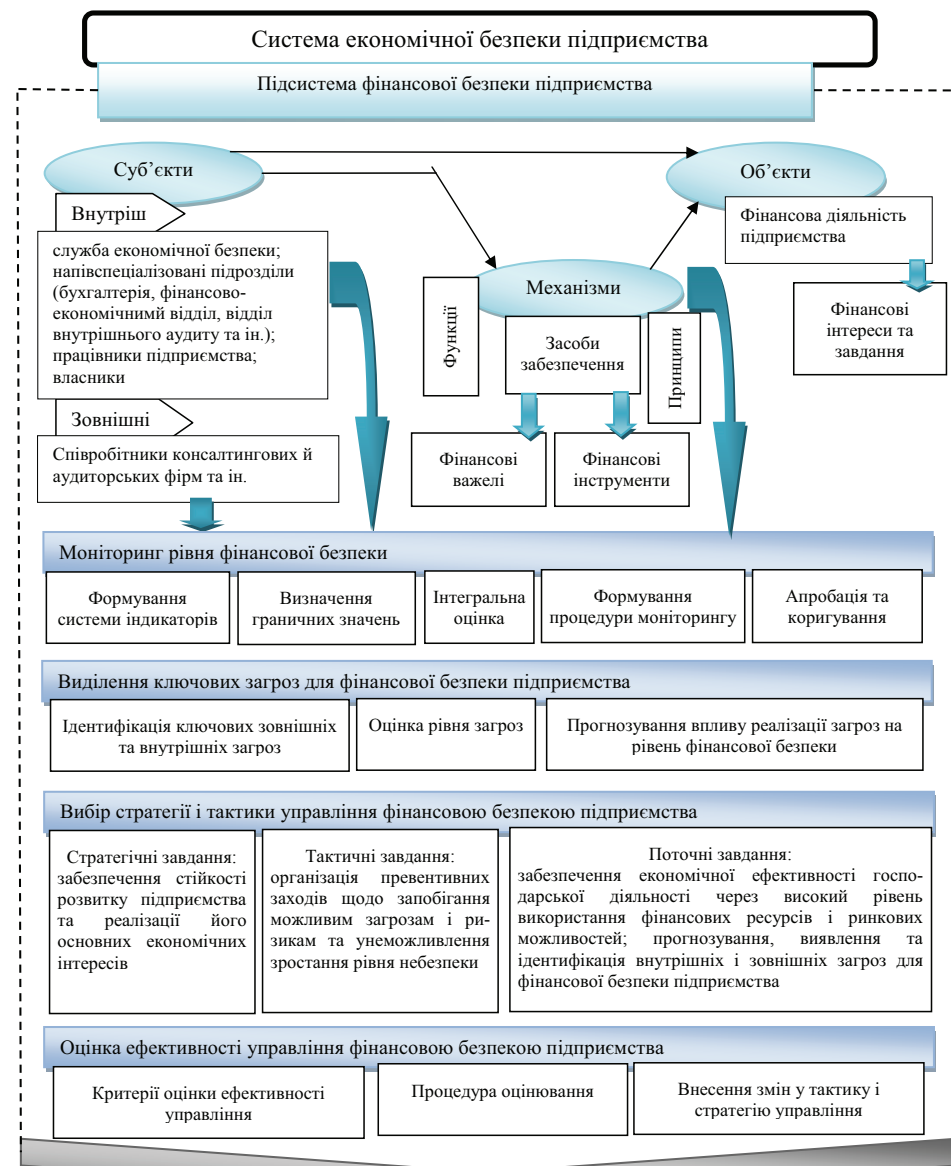
Ефективність механізму управління фінансовою безпекою, за інших рівних умов, визначається його складом і структурою. У цьому контексті слід зазначити наявність загальної тенденції в підходах багатьох учених-економістів [1, 4, 15], які до складу механізму управління включають сукупність стимулів, важелів, інструментів, форм та засобів регулювання економічних процесів і відносин. Так, В. Ліпкан вважає, що механізм безпеки (будь-якої) включає сукупність цілей, функцій, принципів і методів, взаємодія яких забезпечує ефективне функціонування системи безпеки [10]. В. Шликов відносить до механізму (системи) економічної безпеки використовувані засоби, методи і заходи, сукупність яких спроможна захистити свої структурні підрозділи, зберегти ефективно використовувати фінансові, матеріальні та інформаційні ресурси [16, 17].

За І. Бланком до складу механізму управління фінансовою безпекою підприємства входять наступні складові: система державного нормативно-правового регулювання фінансової безпеки підприємства; ринковий механізм регулювання фінансової безпеки підприємства; внутрішній механізм управління фінансовою безпекою підприємства; система методів управління; система інструментів управління [4]. Відомий економіст М. Єрмошенко до механізму управління фінансовою безпекою відносить такі складники, як: економічні закономірності; цілі і завдання управління; функції; організаційну структуру; принципи, методи, кадри, техніку й технологію управління; критерії оцінки ефективності системи управління [6]. У свою чергу, К. Горячова серед інших складників механізму управління фінансовою безпекою підприємства визначає сукупність фінансових інтересів [5].

Інший підхід запропонувала О. Раєвська, яка відокремлює компонентний і структурний аспекти формування механізму управління та зазначає, що його основними компонентами виступають мета, критерії її досягнення, фактори та методи управління, ресурси підприємства, а його структура – це сукупність локальних механізмів [14]. Розвиваючи зазначені підходи, І. Медведєва та М. Погосова, ґрунтуючись на загальних термінах теорії управління й системному підході, визначають відношення між складовими системи управління безпекою підприємства як суб'єкта фінансових відносин: «системи – процес»; «фактор – відгук», «ресурс – суб'єкт споживання»; «ціле – частина» – і обґрунтовують компоненти механізму управління, виокремлюючи між інших суб'єкт і об'єкт управління [11].

Спираючись на вищеподані трактування механізму управління, визначимо базові засади формування механізму управління фінансовою безпекою (див. рисунок).

Для забезпечення фінансової безпеки на підприємстві повинні функціонувати спеціальні органи – суб'єкти фінансової безпеки. Організаційна діяльність передбачає створення структури, яка здійснює аналіз стану фінансової безпеки як складової економічної безпеки та розробку заходів щодо забезпечення економічної безпеки на підприємстві в цілому, що залежно від особли-

забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності та достатньої фінансової незалежності підприємства у довгостроковому періоді;
 забезпечення оптимального залучення та ефективного використання фінансових ресурсів підприємства;
 ідентифікація зовнішніх і внутрішніх загроз для фінансової діяльності підприємства та розроблення заходів для протидії їм;
 реалізація ринкових можливостей;
 забезпечення достатньої фінансової незалежності підприємства;
 забезпечення достатньої гнучкості при ухваленні фінансових рішень;
 забезпечення захисту фінансових інтересів суб'єктів безпеки підприємства

Механізм забезпечення фінансової безпеки машинобудівних підприємств

ностей бізнесу може бути як власним підрозділом (внутрішнім), так і притягненим на договірній основі (зовнішнім). Орган, який повинен в оперативному режимі проводити моніторинг фінансової безпеки, реагувати на зміну ситуації й регулярно готувати документи для ухвалення рішень з тих чи інших проблем та контролювати їх виконання, – це служба економічної безпеки, напівспеціалізовані підрозділи та працівники підприємства [9]. Не слід забувати і про власників підприємства, які досить часто також беруть участь в управлінні підприємством як керівники або менеджери. Рівень фінансової безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно його керівництво і спеціалісти (менеджери) будуть спроможні завчасно виявити й уникнути можливих загроз, ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища. Механізм управління фінансовою безпекою має передбачати вплив різних груп суб'єктів фінансової безпеки на об'єкт – фінансову діяльність підприємства.

Виходячи з головної мети функціонування будь-якого суб'єкта господарювання, основним фінансовим інтересом підприємства є максимізація прибутку його власників. За сучасних умов господарювання, на думку автора, найповніша система пріоритетних фінансових інтересів машинобудівних підприємств повинна включати:

- зростання рівня дохідності власного капіталу підприємства;
- фінансову стабільність підприємства в процесі його розвитку;
- високий рівень інвестиційної активності;
- ефективну нейтралізацію фінансових ризиків;
- високий інноваційний рівень фінансової діяльності.

Основою для побудови та ефективного функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання мають бути певні принципи. Дослідивши існуючі підходи до визначення цих принципів механізму [3, 7], ми дійшли висновку, що науковці пропонують досить переобтяжений їх перелік, який містить інколи дублювання з принципами управління підприємством. Тому варто принципи механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єкті в господарювання звести до такого переліку:

1) *системність* (наявність певної сукупності елементів, що забезпечують функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства);

2) *інтегрованість* механізму забезпечення фінансової безпеки в загальну систему фінансового менеджменту підприємств;

3) *орієнтованість* стратегії забезпечення фінансової безпеки на фінансову стратегію підприємства;

4) *гнучкість* (можливість оперативного пристосування до динамічних змін зовнішнього та внутрішнього середовища);

5) *результативність* (здатність своєчасно попереджати та/або ефективно долати негативний вплив загроз, забезпечуючи при цьому розвиток підприємства);

6) *узгодженість* управлінських рішень при забезпеченні фінансової безпеки;

7) наявність *системи постійного моніторингу* реальних та потенційних загроз внутрішнього і зовнішнього характеру фінансовій безпеці підприємства;

8) *оптимізація* витрат на забезпечення фінансової безпеки підприємства (витрати на попередження та/або подолання загрози повинні бути адекватними її рівню та обсягу).

Дані принципи між собою взаємопов'язані, тому недотримання хоча б якогоось з них негативно вплине на ефективність функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Суть будь-якого явища, у тому числі і фінансової безпеки, виражається в її функціях, тобто в таких завданнях, для вирішення яких воно призначено. Інакше кажучи, функція – це системна сукупність завдань, які має реалізувати суб'єкт управління. Зміст кожної функції управління визначається специфікою завдань, виконуваних у межах даної функції. На наш погляд, до складу основних функцій забезпечення фінансової безпеки машинобудівних підприємств, базуючись на теорії управління, слід віднести: *планування*, включаючи програмування і прогнозування; *організацію і регулювання*; *мотивацію*; *контроль* у вигляді сукупності обліку, аналізу й аудиту. Слід зауважити, що всі функції забезпечення фінансової безпеки підприємства пов'язані між собою в єдиний процес.

Діяльність будь-якого суб'єкта господарювання відбувається в середовищі, що постійно змінюється, відповідно, не може не зазнавати як внутрішніх, так і зовнішніх загроз, які деструктивно впливають на реалізацію фінансових інтересів підприємства, перешкоджають їх втіленню в процесі розвитку суб'єкта господарювання та є основою для визначення системи заходів нейтралізації, виходячи з переліку наявних інструментів і важелів.

Аналіз публікацій за досліджуваною тематикою дозволив визначити, що фінансові інструменти в економічній літературі трактуються як будь-яка договірна угода, згідно з якою відбувається збільшення активів одного суб'єкта господарювання і фінансових зобов'язань іншого контрагента [7]. До складу фінансових інструментів забезпечення фінансової безпеки підприємства, що визначають його фінансові відносини, слід віднести: платіжні інструменти (доручення, акредитив, чеки), кредитні інструменти (угоди про кредитування, векселя), депозитні інструменти (депозитні сертифікати, угоди), інвестиційні інструменти (акції, паї, інвестиційні сертифікати), інструменти страхування (страхова угода, страховий поліс).

Фінансові важелі забезпечення фінансової безпеки підприємства – це система стимулів та заохочень для менеджерів за ухвалення ефективних управлінських рішень і система санкцій за негативні наслідки їх дій у сфері фінансової безпеки, а також загальний внутрішній механізм управління підприємством, заснований на його власній фінансовій філософії [9]. До основних фінансових важелів доцільно віднести амортизаційні відрахування, види кредитів, відра-

хування у фонди, дисконт, інвестиційний дохід, лізингові та факторингові платежі, пайові внески, прибуток, процентні ставки, рівень дивідендних виплат, ставки податків, фінансові санкції, форми розрахунків, ціна тощо.

Усі наведені елементи пов'язані між собою і складають єдиний механізм забезпечення фінансовою безпекою підприємства.

Отже, ефективне функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки машинобудівних підприємств має сприяти досягненню таких завдань:

1. Забезпечення високої фінансової ефективності роботи підприємства та його фінансової стійкості і незалежності.

2. Забезпечення технологічної незалежності підприємства і досягнення високої конкурентоспроможності його технологічного потенціалу.

3. Розроблення та реалізація системи заходів щодо нейтралізації загроз фінансовим інтересам суб'єкта господарювання та недопущення можливих фінансових збитків.

4. Висока ефективність менеджменту підприємства, оптимальність й ефективність його організаційної структури.

5. Високий рівень кваліфікації персоналу підприємства і його інтелектуального потенціалу.

6. Високий рівень екологічності роботи підприємства, мінімізація руйнівного впливу результатів виробничої діяльності на стан навколишнього середовища.

7. Якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства.

8. Забезпечення захисту інформаційного середовища підприємства, комерційної таємниці і досягнення високого рівня інформаційного забезпечення роботи всіх служб.

Отже, при розробленні механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства необхідно приділити увагу сутності самого механізму та аналізу його елементів, які знаходяться в безперервному взаємозв'язку.

Оптимальна побудова механізму забезпечення фінансової безпеки машинобудівних підприємств за допомогою вищезазначених елементів дозволить своєчасно виявляти симптоми загроз, вживати превентивні заходи щодо їх усунення та відновлювати фінансову стабільність.

1. Барановський О. І. Фінансова безпека: моногр. / О. І. Барановський. – К. : Фенікс, 1999. – 338 с. 2. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізм забезпечення) : моногр. / О. І. Барановський. – К. : Київ. нац. торг-екоп. ун-т, 2004. – 759 с. 3. Біломістна І. І. Механізм забезпечення фінансової безпеки промислових підприємств / І. І. Біломістна, В. Є. Хоречко // Інноваційна економіка. – 2012. – №32(6). – С. 305–307. 4. Бланк І. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, – 2004. – 308 с. 5. Горячева К. Фінансова безпека підприємства, сутність та місце в системі економічної безпеки / К. Горячева // Економіст. – 2003. – № 8. – С. 65–67. 6. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М. М. Єрмошенко. – К. : Київ. нац. торг-екоп. ун-т, 2001. – 309 с. 7. Клименко Т. Б. Основні елементи механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання / Т. Б. Клименко // Вісн. ЖДТУ. – 2011. – № 4(58). – С. 340–343. 8. Круглов М. И. Стратегическое управление

компаний : учеб. / М. И. Круглов. – М. : Рус. делов. лит., 1998. – 768 с. 9. Лаврова Ю.В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства/ Ю.В. Лаврова // Вісн. екон. трансп. і пром-сті. – 2010. – № 29. – С. 127–130. 10. Ліпкан В. А. Безпекознавство : навч. посіб. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 208 с. 11. Медведєва І. Б. Компонентний та структурний підхід до формування складу механізму управління фінансовою безпекою підприємства / І. Б. Медведєва, М. Ю. Погосова // Економіка розвитку. – 2007. – №4 (44). – С. 91–93. 12. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : моногр. / Гаєць В. М., Кизим М. О., Клебанова Т. С., Черняк О. І. – Х. : ІНЖЕК, 2006. – 240 с. 13. Пономаренко В. С. Механізм управління підприємством: стратегічний аспект / В. С. Пономаренко, Е. Н. Ястремская. – Х. : Изд. ХГЭУ, 2002. – 252 с. 14. Раєвнева О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі : моногр. / О. В. Раєвнева. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 496 с. 15. Теорія управління : учеб. / под общ. ред. А. Л. Гапоненко, А. П. Панкрухина. – М. : Изд. РАГС, 2003. – 560 с. 16. Шлыков В. В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия : науч. изд. / В. В. Шлыков. – СПб: С.-петерб. ун-т Росии, Рязан. ин-т права и экономики МВД России, 1999. – 138 с. 17. Шлыков В. Экономическая безопасность предприятия / В. Шлыков // Рес., информ., снабж., конкур. – 1997. – № 6. – С. 61–63.

МЕХАНИЗМ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Обосновываются методические основы формирования ключевых элементов механизма обеспечения финансовой безопасности машиностроительных предприятий и рассматривается их суть.

MECHANISM ENSURING FINANCIAL SAFETY OF MACHINE- BUILDING ENTERPRISE

Methodological basis of formation of and essence of key elements mechanism ensuring financial security of machine-building enterprises is considered.

Стаття надійшла 12.11.2013